

Pojmy a soudy / Soudy a pojmy

Rozhodující je, jaké místo a jakou funkci mají v myšlení soudy a pojmy. Myšlení je nepochybně čímsi starším, co se teprve mnohem později „kultivuje“ či aktivně „strukturuje“ zaváděním pojmů a soudů. O „předpojmových soudech“ asi nemá mnoho smyslu uvažovat (alespoň v tuto chvíli, kdy není ještě jasno o tom, v jakém vztahu k sobě jsou pojmy a soudy. J.B.Kozák trval – proti tradici – na tom, že pojmy vznikají nasouzením, a vyvozoval z toho, že soudy předcházejí pojmům. Tento závěr považuji za problematický, ale s plným souhlasem jsem si osvojil tezi, že pojmy musí být nasuzovány. Proč tedy mám za nesprávné předpokládat, že soudy (a souzení) jsou něčím dřívějším a základnějším než pojmy? Jde o to, že soud bez pojmů vlastně není možno považovat za soud, nýbrž leda za něco, co se skutečnému soudu nějak vzdáleně podobá (hlavně ve výsledku), ale co vlastně nemůžeme dost dobře analyzovat pro nedostatečnou strukturovanost. Takové „pra-soudy“ či snad „před-soudy“ mohou být správné či nesprávné, ale ta jejich správnost či nesprávnost nemůže být nikterak posuzována leč s ohledem na úspěšnost nebo neúspěšnost jejich praktického uplatnění. Pokud by měly být analyzovány, musely by být nejprve „transformovány“ do podoby jakýchsi „modelů“ (tj. myšlenkových konstrukcí), což by ovšem nutně předpokládalo použití pojmů. Z toho můžeme vyvodit ten závěr, že pokud vůbec akceptujeme něco jako „pra-souzení“ či „před-souzení“, je to vlastně dost nedůležitá věc, neboť každý řádný soud musí být upevňován a zpřesňován pojmově. A protože pojmy musí být ustaveny, konstituovány nasouzením, znamená to zároveň, že soudy, která mají nasoudit (konstituovat) nějaký „konkrétní“ pojem, se samy tímto nasouzením upřesňují, takže příště už takový (resp. podobný) pojem ustaví či nasoudí lépe a přesněji. Pojmy bez nasouzení nemohou existovat (to proti každé „aprioritě“ pojmů, a ovšem i soudů), ale soudy, které by nebyly s to pracovat s nějakými „pojmy“ nebo aspoň „před-pojmy“, nemohou být považovány za skutečné soudy. Proto pojmy i soudy náleží navzájem k sobě a jsou na sobě obousměrně závislé. Pouze v ustavičné spolupráci a pod kontrolou mnoha dalších pojmů i soudů mohou obojí dospívat k větší a větší určitosti – až posléze v jakési problematické emancipaci mohou začít vytvářet jakýsi vnitřně fungující a nerozporný (resp. své rozpory skrývající) systém.

(Písek, 120122-1.)